

APRIL 2000

Uitgerekend die avond ben ik verkleed als Shirley Temple: een wilde bos krullen, een grote strik, een jurkje met een gesmukt bovenlijfje, blauwe maillot, ballerina's en rode blosjes op de wangen.

Het loopt tegen middernacht, als de bel gaat. Ton doet open, ik zet de muziek zachter. Ik hoor stemmen in de hal, ze noemen mijn naam. 'Komt u verder,' zegt Ton.

Twee jonge mensen, een man en een vrouw, lopen de huiskamer in. Ze kiezen positie naast de open haard, stellen zich niet voor. Vanuit mijn stoel bij het raam, twee treetjes lager, zie ik een onheilspellende wand, opgetrokken uit blauwe uniformen, de broekspijpen in lichte spreidstand. Er valt een stilte. Ze lijken onthand, alsof ze niet weten hoe het verder moet.

Ineens besef ik dat ik een split second verwijderd ben van wat voor altijd het verschil zal zijn tussen ervoor en erna.

'We hebben uw zoon gevonden,' zegt de man, de woorden roffelen zijn mond uit. 'Het spijt me verschrikkelijk, hij is dood, we konden niets meer voor hem doen.'

Zoon, welke zoon? Ik heb er twee. Zolang ik niets vraag, is er niemand dood. Ze staren me aan, onthutst door de boodschap die ze zelf zojuist hebben gebracht. Ik stel een vraag, het gaat buiten me om, ik wil helemaal niet weten wie er dood is.

De vrouw pakt een verfrommeld papiertje uit haar broekzak en strijkt het met haar duim zorgvuldig glad. 'De politie heeft het lichaam van uw zoon en van een hond aangetroffen in zijn huis aan de Venlosingel in Arnhem. De burens hadden hem al geruime tijd niet gezien en toen ze door de brievenbus gluurden, zagen ze tegen de achterwand een wit bord met

zwarte letters: *Let op, in de berging ligt een lijk.*

De intense opluchting en direct daarna de schaamte: ik mag niet opgelucht zijn, Wilfred is dood. 'Het is haar broer,' zegt Ton.

'Heeft hij zich van kant gemaakt?' Ik schrik van mijn eigen woorden.

De vrouw kijkt naar het briefje in haar hand, ze maakt er met haar vingers een propje van en stopt het terug in haar zak. De man zet zijn voeten wat verder uit elkaar, maakt zich breed, recht zijn rug, en steekt een hand in zijn broekzak. 'Vermoedelijk gaat het inderdaad om zelfmoord.'

'U had het over een hond?'

'Die lag naast hem.'

'Een grote zwarte hond?'

De agent knikt.

'Kim,' zeg ik tegen Ton, 'Kim is ook dood.'

'Het lichaam van uw broer is overgebracht naar het politiebureau in Arnhem,' zegt de vrouw, 'op dit adres kunt u morgen vanaf tien uur terecht voor de identificatie.' Ton neemt het kaartje aan. 'Veel sterkte,' mompelt ze. Onzeker steekt ze haar hand op, ze komen er zelfwel uit. De voordeur valt in het slot.

Als ze vertrokken zijn, realiseer ik me hoe ik detoneerde met het doodsbericht. Zij konden niet weten dat ik die avond had meegedaan aan een playbackshow voor bejaarden. Waarschijnlijk kenden ze Shirley Temple niet eens. Met een ruk trek ik de grote roze strik uit mijn haar.

Natuurlijk wist ik dat Wilfred flirtte met de dood. Dat de dood gaandeweg aangenaam gezelschap voor hem werd, een vriend bij wie hij altijd terecht kon.

In de auto, onderweg naar het mortuarium, bel ik mijn zus Karin, mijn broer Wicher - die sinds kort met zijn gezin in Egypte woont - en mijn drie kinderen. Ik ben een koopman die met de verkeerde waar langs de deuren gaat. Overvallen

door het bericht hakkelen ze sleetse woorden die henzelf misschien teleurstellen, maar mij niet.

Mijn moeder sla ik over. Ik vermoed dat ze – nog in haar duster – met een krant en een sigaretje aan de koffie zit en uitkijkt over de tuin die langzaam tot bloei komt. Ze zal schrikken als ze ons vanmiddag onverwacht door het tuinhekje ziet komen.

Het politiebureau is in de greep van een grootscheepse renovatie: zand, hijskranen en tijdelijke paden bedekt met ijzeren platen. Met enige moeite vinden Ton en ik de ingang. Achter de balie zit een jonge Surinaamse vrouw met een imposant decolleté in een veel te krap jurkje. Ze heeft vlechtjes in het haar, sommige zijn versierd met een kleurig strikje. In haar hand heeft ze een potje felblauwe nagellak dat ze net met haar mollige vingers wilde opendraaien. Ze kijkt ons verveeld aan.

‘We zijn op zoek naar het mortuarium,’ zeg ik.

Achteloos wijst ze met haar vinger, haar hoofd beweegt niet mee. ‘U gaat door die rechterdeur daar, u neemt de lift naar beneden en dan ziet u het vanzelf.’

Beneden gekomen lopen we op goed geluk naar een gebouwtje iets verderop. Via een provisorisch pad bereiken we een deur die ooit egaal groen was. We duwen hem open, hij is zwaar, maar ineens geeft hij mee. We tuimelen min of meer naar binnen en staan dan pal voor het onbedekte lichaam van mijn broer, dat op nog geen anderhalve meter van de deuropening op een brancard ligt.

Links in de hoek beweegt iemand, hij doet een stap naar voren, geeft ons een hand. ‘In verband met de identificatie hebben we geprobeerd hem zo toonbaar mogelijk te maken,’ zegt de agent. Aan zijn gezicht te zien moet dat nog een hele toer zijn geweest.

Ik kijk naar het lichaam en knik naar de agent, het is onmiskenbaar: hij is het, Wilfred. Daar ligt hij, zijn hoofd is

kaal, hij is volkomen uitgemergeld. Om zijn heupen draagt hij een luier met plakstrips, verder is hij naakt. Hij doet me denken aan een kampslachtoffer: bleek, bloot, uitgehongerd en ontdaan van elke menselijkheid.

*

Het is zondag 9 april. Zo'n dag die niet op gang wil komen omdat er iets ontbreekt. Er is te weinig licht, te weinig zon en buiten is het stil. Zo lijkt het, maar zo is het niet. Het is lente, de zon schijnt volop en de vogels in het moeraslandje vlak bij ons huis kwetteren om het hardst. Toen Ton en ik voor het eerst in dit straatje kwamen, verbaasden we ons over de geluiden van al die vogels. Wij wisten nog niet van dat ene strookje zompig groen aan een eeuwenoud dijkje. 'Dit is het,' zei de makelaar, hij wees naar een wit huis. Eenmaal binnen hoefden we elkaar niet eens aan te kijken om te weten dat we dit huis zouden kopen. Het voelde goed, het paste en de rationele argumenten zochten we er naderhand moeiteloos bij.

De troosteloosheid van de dag zit niet in het weer en niet in de dag van de week. Ik kan het beeld van mijn dode broer niet uitwissen: dat inwitte lichaam, de uitstekende heupbeenderen, die luier.

Ik zit in bed, lees de dagboeken van Wilfred en verdrink in de laatste dagen van zijn leven. Ik blijf maar lezen, als boetedoening voor de arrogante gedachte dat ik het verwerkt heb, dat ik recht heb op geluk. Het is alsof ik door zijn dood bruusk en ongewild word teruggezogen in de tijd. Ik kan niet meer slapen, steeds gonst dat ene zinnetje door mijn hoofd: iemand van ons heeft zichzelf dood gemaakt, je kunt er niet aan ontsnappen, lees dan, lees.

In de verte klinkt een stem. Ik stommel het bed uit en loop naar de slaapkamerdeur.

'Telefoon,' zegt Ton, 'het is je moeder, wil je hem boven hebben of kom je naar beneden?'

Ik trek een trui aan over mijn nachthemd, loop de trap af, de hal door, de huiskamer in. Ik heb het koud.

‘Ja, met ma,’ zegt ze. Er zit een barst in haar stem. Ze schraapt haar keel, hoest en begint aan een verhaal waarvan ik de uitkomst al vermoed nog voor ze goed en wel begonnen is.

‘Wil, ik ben kapot van de dood van Wilfred. Ik heb een tafeltje ingericht, dat heb je gezien hè, met zijn horloge en zijn foto. Ik heb er een zonnebloem bij gezet. Je wist toch wel dat dat zijn lievelingsbloemen waren? Ik weet niet waar ik het zoeken moet. Ik loop de hele dag doelloos door het huis. Vanacht werd ik plotseling wakker, ik had het zweet in mijn haar staan. Ik ging rechtop zitten en toen zag ik hem staan, aan het voeteneinde. Hij keek me aan en lachte, met zo’n scheve mond, zo’n echt Wilfred-lachje. Ik kreeg er kippenvel van, hij was het echt, ik weet het zeker. En sindsdien is hij bij me, dat voel ik gewoon. Vroeger was hij ook altijd bij me, zat hij op de leuning van mijn stoel. En daarom weet ik het niet.’

‘Wat weet je niet?’

‘Nou, of ik het moet doen.’

Ze weet niet hoe ze het moet vertellen. Ze kucht. ‘Ik pak er een sigaretje bij, wacht even.’

De bekende geluiden: het geritsel van het pakje Mantano, de aansteker, het geschuif met de asbak. ‘Vanmiddag zijn je broer en zus hier geweest. Wicher gaat morgen terug naar Egypte en hij wil dat ik met hem meega, hij denkt dat het goed voor me is als ik er even tussenuit ga, mijn zinnen verzetten.’

Ik luister niet meer. Ertussenuit gaan, zinnen verzetten? Welke zinnen en hoezo verzetten? Ik moet me inhouden, me beheersen. Ik hoor haar gewoon doorpraten aan de andere kant van de telefoon, het doet er ook niet toe of ik luister. ‘...dus vlieg ik morgen met Wicher naar Egypte.’

‘Oh,’ zeg ik vlak.

‘Maar ik weet niet of het goed is, of ik het moet doen. Vanacht heb ik Wilfred gezien. Als ik nu wegga, komt hij mis-

schien nooit meer terug en dan ben ik hem kwijt. Wil, wat vind jij?’

‘Wanneer kom je terug?’

‘Ik ga acht dagen en op de dag dat ik terugvlieg, komen Karin en Trooy met hun kinderen naar Egypte. Dat hadden ze al afgesproken voordat Wilfred...’ De zin sneuvelt in een snik. ‘Misschien moet ik toch maar niet gaan. Wat moet ik daar eigenlijk? Maar ik heb nu al ja gezegd, en dan moet je gaan hè, als je ja hebt gezegd.’

‘Nou, oké, goede reis, mam.’

Ton kijkt me vragend aan. ‘Eerst laat ze het volledig afweten en nu gaat ze haar zinnen verzetten – in Egypte –, ze lijkt wel gek.’

‘Ach,’ zegt Ton, ‘als zij nou denkt dat het helpt.’

Ik kruip in bed, rol op mijn zij en trek in een wilde beweging het dekbed over mijn hoofd.

Onwillekeurig denk ik terug aan de vakanties die mijn ouders met Wicher en Wilfred doorbrachten in Oostenrijk. Wekenlang werd het huishouden gedomineerd door de voorbereidingen die mijn moeder zeer vroegtijdig inzette. Ze maakte lijsten, die ze met niemand deelde. Het inpakken en al het andere regelwerk was haar terrein, tot de stress opliep. Dan jammerde ze dat er ook nooit iemand ergens een vinger naar uitstak.

Het ‘pakken’ van haar eigen koffer was elk jaar weer een crime: ze kon niet kiezen. Dagelijks doorliep ze de kleding, die ze op het bed in de logeerkamer had uitgestald, op steeds wisselende criteria, waarvan er twee de hitlijst aanvoerden: het moest stijl hebben en je moest er heel bruin in kunnen worden. Het woord ‘topje’ is me altijd bijgebleven, ze was dol op topjes. Uiteindelijk moest mijn vader eraan te pas komen. Was het niet om de koffer te sluiten, om zo aan het slopende selectieproces een einde te maken, dan was het wel om de overvolle koffer überhaupt dicht te krijgen.

Wilfred is dood. Opnieuw staat mijn moeder voor een

opengeslagen koffer. Ze is nog nooit in Egypte geweest, maar één ding is zeker: je kunt er in april heel bruin worden.

Zijn dood bonkt op de deur die ik zorgvuldig heb gesloten om mijn verleden op afstand te houden. De dood van Wilfred jankt om een verklaring, een deugdelijke reconstructie.

Ik herlees zijn levensverhaal, dat hij waarschijnlijk kort voor zijn dood heeft opgetekend, ik blader telkens weer door zijn dagboeken. Op een van de laatste pagina's staat links onderaan een cirkeltje om een woord dat door vocht vrijwel onleesbaar is geworden. 'Een traan' heeft Wilfred erbij geschreven.

MEI 2000

Ik weet niet hoe het mijn moeder de eerste dagen in Egypte is vergaan, mogelijk omdat die dagen overschaduwd werden door haar onfortuinlijke val van de trap. Ze stapte mis, rolde dertien treden omlaag en kwam tot stilstand tegen een rood kinderfietsje.

Ze had een gecompliceerde armfractuur. De chirurg in het ziekenhuis verbood haar om zonder begeleiding te reizen. 'In die zin komt het goed uit dat wij binnenkort naar Egypte vertrekken,' zei mijn zus. 'Als wij terugvliegen, kan ze met ons mee.'

Zo kwam het dat mijn hele familie kort na de dood van Wilfred in Egypte verbleef. Ik was blij dat ik er niet bij was.

Buiten is het volop lente geworden. Elke ochtend word ik gewekt door het getjilp van de vogels en het irritante geluid van een monotoon koerende duif. In de tuin staat de natuur op ontploffen. Vandaag is het zestig jaar geleden dat de Tweede Wereldoorlog uitbrak en het is, net als toen, warm en zonnig.

Na de dood van Wilfred is er iets onzegbaars veranderd. In de vroege ochtend rijd ik voor mijn werk naar Amsterdam, 's avonds ga ik regelrecht naar bed, de enige plek waar ik me nog veilig voel. Ik slaap niet, ik zit alleen maar. Het bed is mijn domein: het is een hol geworden waarin ik me schuilhoud. De deur van de slaapkamer moet gesloten blijven, die deur moet alles tegenhouden wat me verder nog kan veront-rusten.

Die avond kijk ik met Ton naar het achtuurjournaal als de telefoon gaat. Het is Karin; ze is net terug uit Egypte, ze moet me iets ergs vertellen.

'Vertel maar op,' zeg ik.

‘Het gaat om Wicher, hij heeft een ongeluk gehad. Vanacht om halfvier is hij op hoge snelheid met zijn scooter tegen een stoeprand gereden en op zijn hoofd terechtgekomen, hij droeg geen helm. Het was nóg een geluk dat er toevallig net iemand naar buiten keek, anders had hij het niet gered. Je weet waarschijnlijk wel dat hij veel drinkt. Maar die weken dat Ma er was – hij raakte zo opgefokt. Je weet hoe ze is, en zeker nu met die arm in het gips, hij werd er gek van, hij ging steeds meer drinken.’

‘En hoe is het nu met hem?’

‘Veel weet ik niet, alleen dat hij in coma ligt en halfzijdig verlamd is. Er schijnt ook iets te zijn met zijn oogkas. Ik bel je zodra ik meer informatie heb, oké?’

Ik loop terug naar de tv-hoek. ‘Het was Karin. Wicher ligt in coma in een ziekenhuis. Hij is met zijn dronken hoofd tegen een stoeprand gereden.’

‘Jezus,’ zegt Ton, ‘wat nu?’

Ik lig al vijf dagen in bed.

Wicher is uit zijn coma ontwaakt.

Hoe vaak heb ik mijn ouders gewaarschuwd dat het nog eens slecht af zou lopen met de jongens? Ik wil niet geloven dat ik het bij het rechte eind had, ik wil geen gelijk krijgen. Ik moet uitzoeken waarom het zo gelopen is, waarom niemand de ban kon breken, ook ik niet.

